

Fokus på haglgeværet og dets historie

JAGT

VILDT & VÅBEN

Nr. 13 • 11. årgang • 2016 • 75,95 kr.

På jagt efter
norske
vildmarks-elge

Året rundt
Optimer
din duejagt

Vintagegeværer med smukt håndværk

Geværer med balance, historie og smukt håndværk

Det er noget helt særligt at gå på jagt med et haglgevær, der har tilhørt flere generationer af jægere. Vi ser nærmere på vintagegeværer og har mødt fem entusiaster, der samler på dem.

Af Thorkild Ellerbæk Foto Mark Trustrup, Brian Rasmussen & Thorkild Ellerbæk

Vintage er et ord, der for alvor er kommet ind i det danske sprog i de senere år. Før var der vintageportvin.

Nu er der vintage-biler, vintage-tøj, vintage-møbler og så videre. Mens det før var en smule excentrisk at føre sig frem i gamle biler og gammelt tøj, er det nu bare trendy.

Vintage-jagtudstyr fra geværer til tøj er endnu ikke helt så trendy, men der er en del jægere, som hellere vil kigge bagud end fremad, når det drejer sig om våben og udstyr.

For det meste tænker man på gamle engelske geværer, når man taler om vintage, men det kan lige så godt være gamle tyske, franske, belgiske eller for den sags skyld amerikanske våben. Der er dog ikke tale om sortkrudtsgeværer, som normalt ligger i en klasse for sig selv.

Når disse geværer ofte er over 100 år gamle, hvorfor er det så ikke

antikke våben? Det er de teknisk set også, men vintage-begrebet dækker nærmere geværer fra perioden i slutningen af 1800-tallet og op til Anden Verdenskrig.

De fleste vintage-folk holder sig til gamle engelske navne, og det er karakteristisk, at det ikke nødvendigvis er de mest kendte navne, der har førsteprioritet. Det er heller ikke nødvendigvis dyre sidelåsgeværer, men i lige så høj grad Anson & Dealey-typer (bokslås), fordi der ofte mere er tale om 'kærlighed ved første blik' end navn og proveniens.

Endelig er det en væsentlig faktor, at det er geværer, som på trods af deres høje alder stadig kan tages med på al slags jagt og bruges. Det er et fælles karaktertræk hos vintage-ejerne, at de bruger deres våben, fordi det er gode geværer med gode skydeegenskaber.

Vintage for begyndere

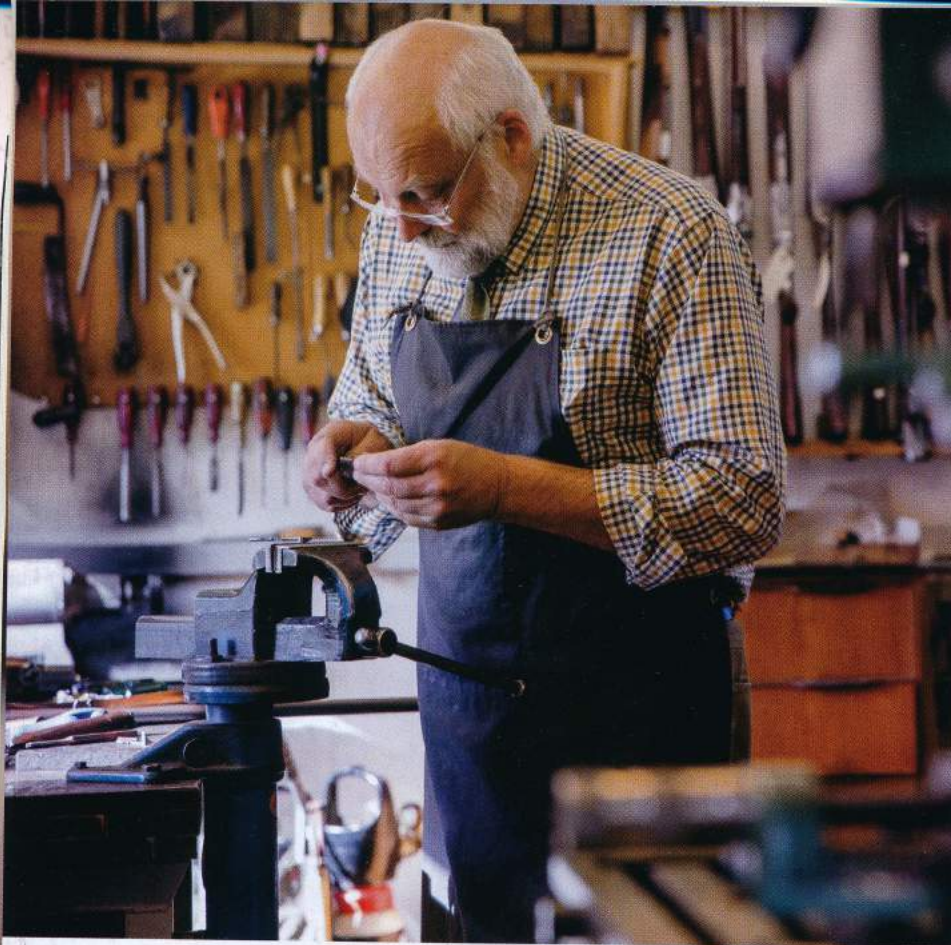
Mange er interesserede i gamle geværer og har måske et stående i

våbenskabet, som aldrig bliver brugt. De har også en formodning om, at den slags slet ikke kan bruges mere på moderne jagt. Det kan langt de fleste dog, når blot de er i god stand og ikke er rustede eller skudt sønder og sammen i et tidligere liv.

Rundt omkring i jagtforretningerne står der vintage-geværer blandt alle de andre brugte våben. Ikke i stort tal, men der kan stå fine ting, hvis du kigger efter. Men hvad skal du så kigge efter? Lad være med at fokusere på navnet. Perioden fra 1880'erne og frem til Anden Verdenskrig i England var en storhedstid med masser af producenter/bøssebrugere, som lavede geværer helt eller næsten helt i hånden.

Mange af disse bøssebrugere var lige så gode eller endog bedre end de kendte London-navne. Det kunne være en lokal bøssebruger, som lavede et par stykker om året ved siden af sit øvrige arbejde. Det kunne også være en af de mange ►

Manden, der ved alt og kan alt, når det drejer sig om engelske geværer: bøsse-maker Per Langvad. Ud over helt normalt bøsse-makerarbejde på alt lige fra Baikal til Perazzi ender en stor del af dansk-ejede vintage-geværer indimellem på Per Langvads arbejdsbord.

Denne Westley Richards fra 1892 er speciel, fordi den bl.a. er en af de første med single-aftrækker. Den har Westley Richards' eget ejector-system, og det virker den dag i dag, som det kan ses.w

mellemlagsproducenter, som lavede alt fra fine sidelåsgeværer til mere robuste Anson & Deeley-geværer til de lokale bønder og kaninjægere.

Det er ikke muligt at få et overblik over antallet af bøsse-magere/producenter i perioden. Birmingham var i perioden centrum for våbenproduktion, og bare i 1849 fandtes der mindst 100 registrerede bøsse-magere/producenter. Dertil kom lige så mange underleverandører af løb, skæfter og låse. I dag er der kun et par stykker tilbage i Birmingham, og spredt rundt på de britiske øer er der heller ikke mange af de lokale tilbage. I London, som er centrum for 'de fine' geværer, er der også kun en håndfuld producenter eller to tilbage.

Jagten på jagtgeværet

Hvis det ikke lykkes at finde et fint vintage-gevær hos forhandlerne eller

bøsse-magerne, er der gode muligheder på auktioner. I Danmark er der våben på auktioner hos Bruun Rasmussen og Lauritz.com. Førstnævnte har løbende et mindre antal vintage-geværer på salgslisten, mens der ofte er gamle geværer til salg hos Lauritz.com. Du skal dog være opmærksom på, at netop Lauritz.com ofte bruges af folk (også i høj grad forhandlere), som har noget, de bare skal af med.

De engelske våbenauktioner er til gengæld det rene slaraffenland for købere af vintage-geværer. 80 % af de våben, som kommer til salg hos Holt's, Gavin Gardiner og Bonham, er vintage. Men også her er der grund til at kigge sig grundigt for.

At gå på jagt efter drømmegeværet er en stor del af glæden ved at eje vintage-geværer. Det bringer en ud i mange afkroge af verden. Der kan bruges mange timer på at søge infor-

mationer om gevæerne og deres historie, og der er også en del litteratur, som kan hjælpe en på vej: En søgning på "vintage shotguns" vil bringe en masse titler frem. De fleste er engelske, og der er et par hovedværker imellem: 'British Gunmakers' Volume 1 og 2 af Nigel Brown er opslagsbibelen. 'Vintage Guns for the Modern Shot' af Diggory Hadoke er også en virkelig fin indføring.

Det er godt at indkredse dit interesseområde. Er det en sidelås fra et af de store mærker, du søger efter? Eller er det en Anson & Deeley-type uden et kendt stempel, men som er håndbygget fra aftrækker til sigtekorn?

Der er ingen tvivl om, at i dag ligger de bedste køb blandt Anson & Deeley-typerne. Bokslåsgeværer har altid været lidt mindre fine end sidelåsgevæerne, men faktum er, at mange bokslåsgeværer har en højere kvalitet end en del af

Fællesskabet om gamle geværer kommer til udtryk på mange måder. Vi vil fx gerne være sammen, når vi skal pakke ud og gøre klar til dagen. Ikke noget pral eller: "Se min!" Men fælles fornemmelse og glæde ved at tage de gamle frem endnu engang.

de fine sidelåsgeværer.

Den kendsgerning er begyndt at gå op for mange, så priserne på de gode, håndbyggede bokslåsgeværer er stigende, men stadig rimelige i forhold til fx Purdeys eller Holland & Hollands geværer.

Hvad koster drømmegeværet så? Det er svært at svare på. Du kan være heldig at finde et fornuftigt restaureringsprojekt til 3.000 kr. Og de kontinentale vintagegeværer fra Tyskland, Østrig, Frankrig og Belgien (for ikke at glemme Husqvarna fra Sverige) er generelt set billigere end engelske geværer i samme stand og kvalitet.

Et hurtigt kig ud over vintage-geværer til salg i Danmark viser nogle tyske eksemplarer fra omkring 4.000-5.000 kr. Nogle af de gode belgiere er lidt dyrere, mens der kan findes gode englændere fra omkring 15.000 kr. Så taler vi om Anson & Deeley-geværer,

der er 'masseproducerede', men med meget håndarbejde, fra Birmingham.

Patroner med omtanke

Kan vintage-geværer så holde til praktisk jagt? Ja, forudsat at geværet er i orden. Hele fremstillingen for måske 100 år siden var på mange måder mere grundig, og materialevalget var tit bedre end det, vi ser i dag. De såkaldte damaskuløb blev fremstillet ved at sno stålstænger om en kerne, og deres holdbarhed er legendarisk. Derudover var de gamle englænderes løb ofte lavet af Whitworth-stål, som selv tyske Krupp kiggede langt efter.

Med rettidig omhu er der altså ikke noget i vejen for at bruge et 100 år gammelt gevær på jagt. Omhuen ligger i at holde geværet teknisk i orden. Det drejer sig også om at bruge ammunition, som ikke ødelægger lås og løb, for geværene er jo oprindeligt be-

regnet til blidere bly. De fleste ældre geværer bruger 65-millimeter patroner, som stadig er gængse i de fleste butikker. Der er dog nogle vintage-geværer, som er boret ud til 70 millimeter.

Vi bruger i dag stålhagl, men de må ikke indeholde mere end 28 gram hagl for at kunne bruges i denne slags geværer. 24-grams såkaldte vintage-patroner og en krudtladning, som holder udgangshastigheden under 400 m/s, er ideelle. En fin pappatron med pap-haglskål sidder lige i skabet og passer i stilen. I øvrigt kan du sagtens købe træningsammunition til disse gamle geværer. Der findes specielle 21-grams udgaver med lav udgangshastighed fra flere mærker, og Game-bore laver en træningspatron med 24 gram og en udgangshastighed på 250 m/s. Bismuth-patroner op til 28 gram er også fine til gamle løb. Det skal lige ►

Martin Christensen hører til dem, som lige gerne skyder med hanegeværer og mere moderne haglgeværer. Men de skal helst være 100 år gamle. Her skyder han med en Purdey med et specielt underlukke. For tiden er favoritterne et sæt parbøsser fra John Dickson i Edinburgh.

noteres, at med disse patroner og haglladninger skyder vintage-folket stort set alt inden for de afstande, vi skyder på her i landet.

Der kan være geværer, hvor løbene er blevet for tynde i tidens løb. De kan måske holde til at blive brugt, men det ligger på grænsen. Her har du muligheden for at få nye løb. Det er den såkaldte sleeving-teknik, hvor de oprindelige løb saves over lige efter kammeret. Så monteres to nye stålpiber i stedet, og de loddes sammen ofte med en næsten usynlig sammenføjning. Det giver geværet en livsforlængelse, men er samtidig et indhug i geværets ægte kvaliteter. For den højt besungne balance i geværet ændres ofte, så det bliver mere tungt foran. Geværets værdi forringes også i de fleste tilfælde. Endelig er det ikke billigt. Det er ikke alle bøssemagere, som påtager sig sådan en sleeving,

og prisen kan nemt løb op i 10.000 kr.

Et spørgsmål om balance

Hvad adskiller et gammelt haglgevær fra en ny over/under med nummer 1.000.234 stemplet i bunden? Spørger man vintage-ejerne, er det første prompte svar altid: balancen!

Vi ved alle, hvor meget balancen i et haglgevær betyder, og jeg tror, at de fleste vil kunne mærke det med det samme, de får et godt, håndbygget vintage-gevær i hænderne.

Det næste svar er nok: kvaliteten! Det er håndbygget, håndgraveret, det har fået hånd-finish, og det har skæftetræ i høj kvalitet. Dernæst handler det om udseendet, fx gravingernes kompleksitet, enkelhed eller skønhed i samspil med et sæt smukke damascerede løb med brune nuancer. Eller blot den helt perfekt slidte Silver-pad på bagkappen.

Det kan være, at geværets historie fra levering til i dag er kendt: hvem der bestilte geværet, hvem han solgte det videre til, og måske også det år, der blev lavet et nyt sæt løb. Køber du et engelsk gevær med et kendt navn, har du ofte muligheden for at få udskrifter fra bøssemagerens protokoller helt tilbage til dag et.

At stå med et gevær, som generalmajor Burrows fik lavet hos Westley Richards i 1892 lige før klapjagtsæsonen; at vide, at hans søn arvede geværet efter generalmajoreren, som faldt i slaget ved Somme i 1916; at han fik Westley Richards til at lave et nyt sæt piber 10 år senere; at hans søn igen beholdt geværet, men skilte sig af med det engang i 30'erne, inden det endte på en auktion i London i 1998. Det kan godt sende tanker på langfart, når man står på post i en dansk granplantage. ■

Claus Sandberg

Claus Sandberg har haft vintage-geværer i mange år. Hans foretrukne gevær er for tiden en Westley Richards fra 1880'erne, som han selv har renoveret langt hen ad vejen.

De seneste sæsoner har jeg kun gået på jagt med vintage-gevær i Danmark. Ved jagt i udlandet vil jeg dog typisk medbringe et moderne standardgevær, simpelt hen fordi en Caesar Guerini O/U er nemmere at erstatte, i fald den skulle lide overlast eller blive mistet på rejsen. Desuden er sådan et gevær mere ukritisk med hensyn til ammunition.

Det er kvaliteten og håndværket ved vintage-geværer, som appellerer til mig. Fx er balancen i de gamle kvalitetsvåben langt bedre end i moderne standardvåben.

Så er der selvfølgelig den historiske side af sagen: Der er noget perspektiv over at gå på jagt i 2016 og anvende et våben, der blev produceret i 1887-1890, og som stadig er fuldt ud i stand til at gøre det, der skal til.

Jeg synes, der er et interessant perspektiv i at kunne gå på jagt med et våben, der har så meget mere 'erfaring' end jeg selv. Det er dog ikke det bærende element for mig, så jeg går ikke så meget op i det enkelte våbens baggrund. Den håndværksmæs-

sige kvalitet, gode materialer og en god finish er langt vigtigere end navnet på sigteskinden. Et 'ukendt' navn udelukker slet ikke en sublim kvalitet.

Jeg skyder både med stål og bismuth i mine vintage-geværer. De fleste af disse våben er på et tidspunkt nitro-prøvet i Birmingham eller London. Jeg vælger naturligvis ammunition, der passer til våbnet, dvs. relativt letladede patroner med 24- eller 28-grams hagl og moderat hastighed. Det er i så øvrigt fuldt tilstrækkeligt til det meste jagtskydning i Danmark.

Mine jagtvåben – nye som gamle – bliver brugt til jagt og flugtskydning året rundt uanset vejret. Det er de bygget til, og det kan de med ordentligt vedligehold sagtens holde til.

Uanset om det er min italienske lerdueknuser eller en engelsk klassiker med damaskløb, så bliver mine våben rensed og vedligeholdt efter brug. Det tager ca. 10 minutter pr. skyder, det kan de fleste prioritere, hvis de vil ...

Thorkild Ellerbæk

Thorkild Ellerbæk har brugt vintage-geværer i mange år. I dag skyder han mest med en Westley Richards single trigger fra 1892, når han ikke lige skyder med moderne over/undere som haglgeværskribent for JAGT, Vildt & Våben.

Det er altid min langløbede Westley Richards, der er med på næsten al slags jagt. Jeg har også en William Richards med 25" løb. Den bruger jeg indimellem til sneppejagt.

Kvaliteten i geværet er så åbenlys, at det kan ses på afstand. Når jeg står med det i hænderne, kan jeg mærke det, og så er der en balance i det gevær, som jeg ikke har oplevet i andre. Jeg har haft mange geværer: Det her er første gang, at jeg har en fornemmelse af, at min Westley er en del af min krop, når jeg skyder.

Jeg kender mit geværs historie, fra det forlod værkstedet i Birmingham i 1892. Jeg ved, hvem der bestilte det og fik det bygget, men kan desværre ikke finde nummer 1, da min er nummer 2 i et par. Jeg betalte for at få et certifikat fra Westley Richards om geværets oprindelse og autenticitet samt en kopi af våbenbogen fra den måned i 1892.

Netop Westley Richards er nok det mest spændende af alle de engelske,

og det har for en våbennørd som mig betydning, at det gevær, jeg står med, repræsenterer starten på storhedstiden blandt verdens haglvåbenproducenter, samt at Westley Richards stod i spidsen med hensyn til opfindelser og udvikling.

Der kommer aldrig mere end 28-grams hagl igennem, og jeg skyder altid med enten bismuth eller specielle vintage-stålpatroner. ■▶

Morten Nielsen

Morten Nielsen har flere vintage-geværer stående i skabet og bruger dem alle. Den seneste anskaffelse er en James Purdey & Sons fra 1888. Det er den, der mest er med på jagt lige nu.

Jeg bruger dem så ofte som muligt. Men hvis jeg ved, at jeg skal gå igennem tjørn og skidt, så bruger jeg et andet gevær, jeg ikke er lige så øm over for.

Det, der appellerer til mig, er stilen. Vintage-geværer ser godt ud, der er klasse over dem, og de er elegante at gå med. De også flottere, når man ser dem i sving, end en over/under. Endelig er der som regel noget historie over sådan et gammelt gevær.

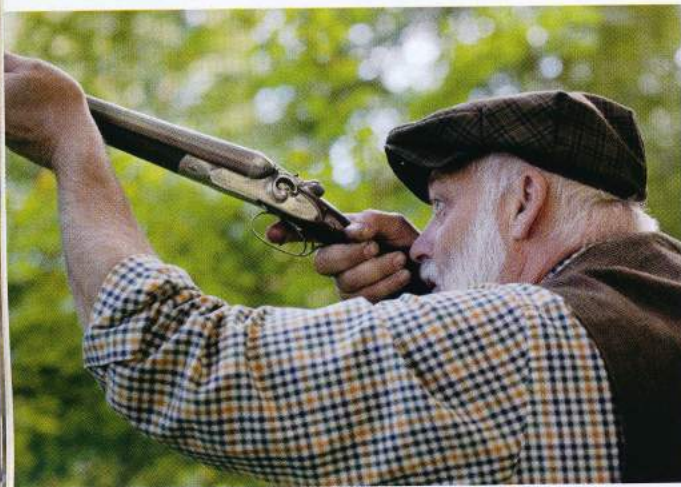
Jeg ved ikke så meget om mine. Jeg ved dog, hvem der sidst har haft det ene af dem, og at det har skudt over 1.000 fasaner på et sted, jeg kommer og apporterer. Og så ved jeg selvfølgelig, hvilket år de er lavet.

Det betyder ikke noget, om mærket er kendt eller ej. Min Armstrong er

pænere end mine to Purdeyer, men de er alle rigtig lækre at skyde med: De har en super balance, som du ikke finder i noget andet. Jeg bruger bly i udlandet eller bismuth i pap med filtforladning, og så er vi næsten tilbage i gamle dage. Skal den i etui, så er det i læder. Mindre kan ikke gøre det.

Regner det lidt, tørrer jeg vandet af, så godt jeg kan, inden jeg lægger geværet i etui, og derudover er det en nydelse for mig at gøre geværene rene efter brug. Det er noget, man står og gør med en øl, mens man nyder sit gevær, og det bliver derefter lagt ind i stuen på spisebordet i varmen. Der kan det ligge et par dage, hvis det passer, og man kan nyde det, når man går forbi det. ■►

Per Langvad

Per Langvad er en anerkendt bøsseemager. Han har en stort udvalg til salg og kunne vælge blandt mange geværer fra de meget dyre til de billige. Hans foretrukne er en Patstone hanebøsse fra 1880.

Jeg bruger min Patstone-hanebøsse til 80 % af al min jagt. Til de lidt mere specielle jagter efter høje ænder og skovduer bruger jeg nogle gange min langløbende Browning B 25.

Som bøsseemager imponerer det mig altid at se det fremragende håndværk, der ofte er i de gamle våben, især nogle rigtig flotte damaskløb kan gøre mig helt blød i knæene. For min egen hanebøsses vedkommende er det lige så meget en fantastisk balance og en særlig 'håndterbarhed', der gør, at jeg bruger den så meget.

Jeg har ikke nogen decideret historik på min hanebøsse, men det havde da været spændende at vide, om det var en kendt historisk person, der fik den bygget og brugte den. Jeg synes, jeg kan mærke lidt af historiens vingesus, når jeg ser gamle billeder fra 1880'ernes England og tænker: "Hold da op, det var jo dengang, min gamle Patstone blev lavet."

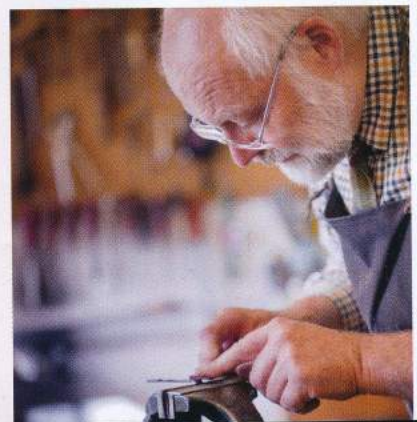
Det betyder intet for mig, at der ikke står Purdey, Holland & Holland eller Boss på løbet. Det, der betyder noget, er balancen og helheden i våbnet. Desuden er der mange gamle mærker, hvor kvaliteten til fulde matcher

og nogle gange overgår de kendte mærker.

Jeg bruger bismuth-patroner eller stålhaglsatroner med 24- eller højst 28-grams ladninger. Jeg er ikke bekymret for løbssprængninger som sådan, for det viser sig tit, at fine damaskløb er utrolig stærke. Men hurtige patroner, selv med en lille haglvægt, er efter min mening gift for lodningerne på løbet. Man må heller ikke skyde løbene så varme, at man ikke kan holde på dem.

Jeg synes ikke, det er besværligt med rengøring efter jagt. Jeg bryder mig ikke om køb, brug og smid vækmentaliteten. Man skal også huske på, at grunden til, at man har en fin gammel bøsse, er, at andre har brugt tid på rengøring og vedligehold, før den kom i ens varetægt. ■▶

Martin Christensen

Martin Christensen har et godt udvalg af vintage-geværer i sit våbenskab. Han har ikke nogen favorit, men er glad for et sæt parbøsser fra John Dickson i Edinburgh.

Jeg bruger altid en form for vintage-gevær på jagt: Til duejagt har jeg fx en kortløbet Greener, og til klapjagter er det en langløbet, der kommer ud af skabet.

Først og fremmest er det stilen, der appellerer til mig som jæger. Det er lidt at sammenligne med en klassisk sportsvogn kontra en moderne: Der er sjæl og personlighed ved hvert vintage-gevær.

Derudover mener jeg, at geværene fra perioden mellem 1890 og 1920, som jeg selv ynder at bruge, er lavet i en tid, hvor man lavede tingene bedre, havde bedre materialer og lavede pænere finish. Det er dog ikke altafgørende for mig, om der står et fint navn på låsen af geværet. Der var utrolig mange bøssemagere, der lavede fine

våben i England i starten af 1900-tallet.

Jeg bruger både mine våben i sol og regn, jeg sørger for at have det i etui ved transport mellem såter, og jeg skyder aldrig med stål. Jeg mener nemlig ikke, at stål og klassiske våben kan forenes, ikke engang i disse såkaldte stålpatroner til klassiske våben.

Charmen ved et smukt, afbalanceret stykke værktøj giver det sidste til stilen omkring jagten, især den klassiske klapjagt: Man klæder sig pænt på, og man holder en etikette, som passer godt sammen med et klassisk våben. Når man går på jagt med et klassisk gevær, er det som at gå på jagt med et stykke kunst, som man er heldig at være kustode for, indtil næste generation overtager. ■